

Kastélykönyvtár a levéltár és a kápolna között

204106/02327

Szakmai beszámoló

Evangélikus Országos Gyűjtemény

A kiállítás ismertetése

A Magyarországi Evangélikus Egyház székházában foglal helyet az Evangélikus Országos Gyűjtemény központja, benne az ún. Podmaniczky-Degenfeld Könyvtár. A könyvtár jelentősége több szempontból is számottevő. Alapítói, báró Podmaniczky Géza – evangélikus földbirtokos – és – református felekezetű, csillagász – felesége, gróf Degenfeld-Schomberg Berta gyermektelenek lévén, unokaöccsükön keresztül az evangélikus egyházra hagyták módszeresen, tudatosan felépített könyvtárukat.

Könyvtáruk „fogadása” miatt 1930-ban részben át kellett építeni az alig 25 éves székház egyik emeleti traktusát, mert minden bútort és kötetet úgy kellett elhelyezni az adományozási szerződés értelmében, ahogy a kiskartali kastélyban egykor látható volt.

A házaspár – elsősorban Degenfeld Berta – tudatos gyűjtése nemcsak a tudományterületek és a lelkiségi, illetve szépirodalmi munkák, könyvtörténeti ritkaságok minél nagyobb lefedettségét, a pontos katalógus elkészítését jelentette, hanem két másik főúri könyvtár – Podmaniczky Lajos aszódi

és Prónay Sándor tóalmási – könyvtárának megvásárlását és integrálását is. Ez a lépés és a budapesti székházba való szállítás a második világháború pusztításától is megóvta ezeket a gyűjteményeket.

A könyvtár története bár feldolgozott, a Podmaniczky-Degenfeld irattár adatait, dokumentumait még nem tártuk a nyilvánosság elé, nagy részük levéltári dobozokban, feldolgozatlanul pihen. Ezek a még soha be nem mutatott dokumentumok a házaspár kiterjedt főúri kapcsolatain túl érdeklődési területeikre, a birtokukon élőkkel való kapcsolatukra (pl. első

világháborús tábori posta – több csomónyi anyag), társadalmi szerepvállalásukra, egyházi és családi kapcsolataikra engednek rápillantani. A sokrétű anyag izgalmas mikrotörténelmi kalandot ígér a kutatóknak és a látogatóknak egyaránt.

Amellett, hogy a feldolgozással – a következő év folyamán publikálni is tervezett – új tudományos eredmények várhatók, és az evangélikus gimnáziumok és gyülekezeti csoportok számára a kiállítás identitás-erősítő élmény, a kutatás belesimul egy többéves projektbe, az „Evangélikus Budapest” kutatásba is.

Fontosnak tartottuk megmutatni, hogy protestáns birtokos, tehetős főpapság nem lévén, a protestáns főurak voltak azok, akik adományaikkal, gazdasági felelősség- és szerepvállalásukkal támogatták, fenntartották egyházaikat. A könyvtár avatásán báró Radvánszky Albert egyetemes felügyelő így beszélt (1931): „Nekem úgy tetszik, mintha ebben a csendes esti órában megszólalnának ezek a könyvek és elmondanának nekünk egy darab kultúrtörténetet, mintha beszélnének arról az időről, amikor a róm. kath. káptalanok szerepét egyházunk történetében magánosok kuriái vitték, mint a tudomány, irodalom és művészet gyűjtőhelyei. Ennek a könyvtárnak alapjai is több ilyen gyűjtőmedencéből kerültek ki és tevődtek egybe.” Az előadó a gyűjtő főurak méltatásával folytatja: Prónay Sándor mint Berzsényi mecénása és Kőrösi Csoma Sándor buzdítója, Podmaniczky Lajos mint értékes ritkaságok iránt rajongó bibliofil, Degenfeld Berta mint sokoldalú, céltudatos gyűjtő, aki nem mellesleg szenvedélyesen úzi a „csillagvizsgálatot”. Radvánszky Albert számára a könyvtár azt a szabadságot és világosságot jeleníti meg, amelyet a reformáció nemcsak az egyház falain belül, hanem a gondolkodásban, a kutatásban és a főúri családok kastélyaiban is megtestesített.

A Kastélykönyvtár a levéltár és a kápolna között c. kiállítás a következő szálakon vezeti a látogatót: családtörténet (benne pl. a főúri kapcsolatok, a segítő tevékenység az első világháború idején), könyvtár- és gyűjtéstörténet (benne izgalmas exkurzus az egykori könyvlopásokról), az értékmentés jelentősége és a kiskartali csillagda története. Ezekből a szálakból fonódik össze a tkp. Radvánszky Albert megfogalmazta narratíva: a protestáns főúri családok kultúra- és egyházpártolása a 19–20. század fordulóján.

A kiállítás környezete maga a pesti bér- illetve irodaházba költöztetett – és 2017-re felújított – főúri könyvtár. Az elmúlt évben készült, többfunkciós új kiállítási tárlóban a négy közelítési módot némileg elkülönítve, mégis szerves egységben láttatva lehetett megjeleníteni.

Olyan tárgyak, dokumentumok láthatók a kiállításban, amelyekkel még nem lehetett nyilvánosan találkozni. Pl. lapok Podmaniczky László grafikáiból, Podmaniczky László halotti címere, Podmaniczky Frigyes ajánló és helyesbítő bejegyzése (Doby Antal: Podmaniczky család c. művében, Budapest 1892.) Podmaniczky Géza számára, Degenfeld Berta gyermekkori levele és a neki címzett tábori postai lapok tucatja, a könyvtár átvételéről készült dokumentum és fotó (1931), néhány kötet a könyvtár kuriózumaiból (indiai pálmalevél-könyv és tamil nyelvtan).

A kiállítás rendelkezésére áll egy érintőképernyős egybegép is, amelyben a házaspár levéltárából származó anyagokon túl családtörténeti táblázat és családfa áll a látogatók rendelkezésére.

A kiállítás kurátorai: Hubert Gabriella és Zászkaliczky Zsuzsanna

Grafika: Rezessy Szabolcs

A kiállítás hasznosulása

A kiállítás egy VIII. kerületi, bérház típusú épületben, a műemlék könyvtárban kapott helyet. A tárlóban elhelyezett kéziratok, fotók, kötetek, kották és egyéb dokumentumok így saját közegükben jelennek meg. Ez a mesterségesen nem kialakítható kapcsolat és elvitathatatlan előny remek háttér a tárlatvezetésekhez.

A kiállítás és a műemlék könyvtár díjtalanul, előzetes bejelentésre látogatható.

Az évente több alkalommal megrendezett Evangélikus örökség – gyűjteményi esték rendezvényei előtt minden esetben ingyenes, vezetett könyvtár- és kiállítás-látogatásra van lehetőség.

A megnyitótól eltelt időszakban az ingyenes, vezetett látogatók száma 502.

Mivel a látogatás ingyenes, jegybevétellel nem számolhatunk.

Az általunk ismert sajtómegjelenések az alábbi linkeken érhetők el:

<https://www.evangelikus.hu/welovebudapest-podmaniczky-degenfeld-konyvtar-cikk>

<https://welovebudapest.com/cikk/2019/3/11/egy-rejtett-fouri-konyvtar-az-ulloi-uton-es-a-grofno-aki-szupernovat-fedezett-fel>

<https://www.evangelikus.hu/kastelykonyvtar-leveltar-es-kapolna-kozott-kiallitas>

<https://mediaklikk.hu/kossuth-radio/cikk/2020/02/19/a-hely-evangelikus-orszagos-gyujtemeny-1-resz-konyvtarak/>

<https://artkalauz.hu/kiallitasok/?city=5&place=169>

A kiállítás létrejöttét a Nemzeti Kulturális Alap támogatta.

Nemzeti Kulturális Alap